

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA SOG'LOM OVQATLANISHNI TASHKIL ETISHDA DIREKTORNING ROLI

Sh.M.Ro'ziyeva

MTTDMQTMOI

“Maktabgacha va inklyuziv ta'lim metodikasi”

kafedra p.f.f.d. (PhD) dotsent

Annotatsiya

Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sog'lom ovqatlanishni tashkil etishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan hamda mazkur jarayonda direktorning tashkiliy, boshqaruv, nazorat va tarbiyaviy roli ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Bolalar salomatligini mustahkamlash, to'g'ri va muvozanatli ovqatlanishni ta'minlash, sanitariya-gigiyena talablariga rioya etish, oziq-ovqat mahsulotlari sifatini nazorat qilish hamda samarali boshqaruv mexanizmlarini joriy etish masalalari yoritib berilgan. Shuningdek, sog'lom ovqatlanishni tashkil etishda uchraydigan muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar

Maktabgacha ta'lim tashkiloti, sog'lom ovqatlanish, direktor faoliyati, boshqaruv samaradorligi, sanitariya-gigiyena talablari, muvozanatli ratsion, oziq-ovqat xavfsizligi, nazorat tizimi, bolalar salomatligi, ovqatlanish madaniyati.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar salomatligini ta'minlash, ularning jismoniy va aqliy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda sog'lom ovqatlanirishni to'g'ri tashkil etish hal qiluvchi ahamiyatga ega. Maktabgacha yosh — inson hayotida eng muhim va mas'uliyatli bosqich bo'lib, aynan shu davrda bolaning immun tizimi, modda almashinuvi, ovqatlanish odatlari va hayot tarzi shakllanadi. Shu bois maktabgacha ta'lim tashkilotlarida to'liq qiymatli, xavfsiz va me'yoriy ovqatlanishni tashkil etishda direktorning roli nihoyatda muhimdir.

O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish bo'yicha qator me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilingan bo'lib, ularda bolalarni sifatli va xavfsiz oziq-ovqat bilan ta'minlash ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'lim vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan me'yoriy hujjatlar hamda sanitariya qoidalari asosida ovqatlanish jarayoni yo'lga qo'yiladi.

Sog'lom ovqatlanish — bolaning yoshiga, fiziologik ehtiyojlariga mos ravishda oqsil, yog', uglevod, vitamin va mineral moddalar bilan to'yintirilgan, xavfsiz va sifatli oziq-ovqat mahsulotlarini iste'mol qilishini ta'minlashdir.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ovqatlanishni tashkil etishda quyidagi tamoyillarga amal qilinishi lozim. Ovqat ratsionining muvozanatligi, mavsumiylik va mahsulotlarning yangiligi, sanitariya-gigiyena talablariga qat'iy rioya qilish, bolalarning individual ehtiyojlarini hisobga olish, xavfsizlik va sifat nazorati bo'lishi lozim.

To'g'ri tashkil etilgan ovqatlanish bolalarda kamqonlik, vitamin yetishmovchiligi, semirish, allergik kasalliklar kabi muammolarning oldini oladi. Shu bilan birga, bolalarda ovqatlanish madaniyati va to'g'ri odatlarni shakllantiradi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori sog'lom ovqatlanishni tashkil etishda bosh mas'ul shaxs hisoblanadi. U quyidagi vazifalarni amalga oshiradi:

- **Me'yoriy hujjatlarga muvofiqlikni ta'minlash.** Direktor ovqatlanish jarayonining amaldagi sanitariya qoidalari va davlat standartlariga mosligini nazorat qiladi.

- **Taomnomani tasdiqlash va nazorat qilish.** Haftalik va o'n kunlik menyular tibbiyot xodimi bilan hamkorlikda ishlab chiqiladi va direktor tomonidan tasdiqlanadi.

- **Mahsulotlarni qabul qilish va sifat nazorati.** Oziq-ovqat mahsulotlari organoleptik usulda baholanadi, yaroqlilik muddati, saqlash sharoiti tekshiriladi.

- **Moddiy-texnik bazani mustahkamlash.** Oshxona jihozlari, muzlatgichlar, saqlash omborlari sanitariya talablariga javob berishi direktor tomonidan ta'minlanadi.

- **Xodimlar malakasini oshirish.** Oshpazlar va ombor mudirlarining sanitariya va ovqat tayyorlash texnologiyasi bo'yicha bilimlari muntazam ravishda oshirilishi lozim.

Direktor sog'lom ovqatlanishni samarali tashkil etishda rejalashtirish, nazorat, tahlil va baholash, muammolar va ularni hal etish yo'llari kabi boshqaruv funksiyalarini amalga oshirish zarur.

Rivojlangan davlatlarda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sog'lom ovqatlanishga alohida e'tibor qaratiladi. Masalan, Finlandiya maktabgacha ta'lim tizimida bolalar uchun muvozanatli ovqatlanish davlat siyosati darajasida qo'llab-quvvatlanadi. Yaponiyada esa ovqatlanish madaniyati tarbiyaning bir qismi sifatida qaraladi va bolalar ovqat tayyorlash jarayoniga ham jalb etiladi.

Bu tajribalardan kelib chiqib, maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori nafaqat nazoratchi, balki tarbiyaviy jarayon ishtirokchisi sifatida ham faoliyat yuritishi lozim.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sog'lom ovqatlanishni tashkil etish — bolalar salomatligi va barqaror rivojlanishining asosiy kafolatidir. Bu jarayonda direktorning roli strategik ahamiyatga ega bo'lib, u tashkiliy, nazorat, moliyaviy va tarbiyaviy vazifalarni kompleks ravishda amalga oshiradi. Sog'lom ovqatlanishni ta'minlash orqali bolalarda to'g'ri ovqatlanish madaniyati shakllanadi, kasalliklar kamayadi va ta'lim jarayoni samaradorligi oshadi. Shuning uchun direktorning mas'uliyatli va tizimli faoliyati maktabgacha ta'lim tashkilotida sifatli ovqatlanishni ta'minlashning asosiy omili hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini takomillashtirishga oid qarorlari. – Toshkent.
4. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sog'lom ovqatlanishni tashkil etish bo'yicha uslubiy qo'llanmalar. – Toshkent.
5. O'zbekiston Respublikasi Sanitariya qoidalari va me'yorlari (SanQvaN № 0016-21). Maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarni ovqatlantirish gigiyenik talablari. – Toshkent.
6. Abdurahmonov Q.X. Ta'lim menejmenti. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
7. Ishmuhamedov R.J. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Innovatsiya, 2017.
8. World Health Organization. Healthy diet. – Geneva: WHO, 2020.
9. UNICEF. Nutrition in early childhood development. – New York, 2019.
10. Qodirova F.R., Toshpo'latova M. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: Tafakkur, 2019